

Marek Nowak – Początki i rozwój społeczności neolitycznych w Europie. Czy dzięki archeogenetyce wszystko już wiemy?

Prezentacja miała na celu przedstawienie genezy i rozprzestrzenienia się społeczności neolitycznych na obszarze kontynentu europejskiego. Neolit to epoka, w której dość radykalnie zmieniły się sposoby funkcjonowania społeczeństw ludzkich, m.in. z powodu pojawienia się rolnictwa, stabilnego osadnictwa, ceramiki czy wytwórczości tekstylnej i innych „nowości” (w stosunku do formacji paleolitycznej i mezolitycznej). Z pewnością skutkowało to uformowaniem się bardziej rozbudowanych układów socjalnych i struktur ideologicznych. Korzenie neolitu europejskiego tkwią na Bliskim Wschodzie, gdzie pierwsze oznaki „rewolucji neolitycznej” są widoczne już ok. 10000 lat p.n.e. Z obszarów bliskowschodnich formacja neolityczna zaczęła rozprzestrzeniać się do Europy od połowy VII tys. p.n.e., osiągając Europę środkową w 54 stuleciu p.n.e. i Europę północną w początkach IV tys. p.n.e. Przyczyny i mechanizmy tej „ekspansji” neolitycznej są od ponad stu lat obiektem ożywionych dyskusji naukowych. Można wyodrębnić trzy podstawowe nurty objaśniających je hipotez: i) allochtoniczne (klasyczne), zakładające dominującą rolę migracji ludzkich z Bliskiego Wschodu, ii) autochtoniczne, wskazujące na dominującą rolę lokalnych populacji mezolitycznych, i iii) mieszane, w których uwzględniane są obydwie czynniki. W prawidłowej ocenie prawdopodobieństwa tych hipotez coraz większą rolę odgrywają dane archeogenetyczne, uzyskiwane w ostatnich latach w coraz większych liczbach, dzięki opanowaniu wydajnych technik sekwencjonowania DNA (tzw. Next Generation Sequencing). Dane te wskazują zdecydowanie, iż za najbardziej prawdopodobne powinniśmy uznać hipotezy allochtoniczne. Co więcej, wskazują one także na istotną rolę populacji o tzw. anatolijskiej puli genetycznej w tzw. drugiej neolityzacji, czyli opanowaniu przez formację neolityczną Europy północnej i wypełnieniu przez nią częściowo tylko zneolityzowanych obszarów Europy południowej i środkowej, od ok. 4000 p.n.e. Z drugiej jednak strony kopalne DNA pokazuje także, iż w trakcie tych procesów cały czas dochodziło do sporadycznych kontaktów pomiędzy wywodzącymi się z Bliskiego Wschodu neolitycznymi rolnikami a miejscowymi, mezolitycznymi łowcami-zbieraczami. W prezentacji wskazano na pewne problemy w komunikacji między archeologami i archeogenetykami, jak również podkreślono konieczność jak najściślejszej współpracy między tymi dwiema gałęziami nauk o przeszłości.